

STUDIA MAGISTERSKIE DLA ABSOLWENTÓW WYŻSZYCH SZKÓŁ NAUCZYCIELSKICH

Niezwykle istotnym zagadnieniem reformy systemu kształcenia nauczycieli na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych było zapewnienie drożności studiów i umożliwienie absolwentom wyższych szkół nauczycielskich podniesienia swego wykształcenia do stopnia magistra. W tym celu utworzono dwuletnie studia magisterskie w wyższych szkołach pedagogicznych i uniwersytetach.

Absolwenci WSN mogli uzupełniać swoje kwalifikacje systemem studiów dziennych i zaocznych. Studia magisterskieienne przeznaczone były dla tych absolwentów WSN, którzy zostali wytypowani i skierowani przez swoje uczelnie na studia bezpośrednio po wyższych studiach zawodowych dziennych, jako kandydaci wyróżniający się najlepszymi wynikami w nauce i pracy społecznej. Studia magisterskie zaoczne umożliwiały czynnym nauczycielom i wychowawcom posiadającym dyplom WSN uzyskanie tytułu magistra. Warunkiem przyjęcia była co najmniej roczna praktyka zawodowa i skiero-

¹²⁶ MN-KN, Rekrutacja na I rok studiów zawodowych zaocznych o programie WSN.

¹²⁷ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1970/71, s. 300—301.

¹²⁸ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1971/72, s. 260—261.

¹²⁹ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1972/73, s. 204—205.

¹³⁰ Tamże, s. 251.

¹³¹ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1973/74, s. 240.

¹³² Rocznik statystyczny szkolnictwa 1974/75, s. 207.

¹³³ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1975/76, s. 210—211.

wanie na studia przez wydział oświaty i kultury rady narodowej odpowiedniego szczebla.

Kandydaci na zaoczne studia magisterskie byli przyjmowani na podstawie postępowania kwalifikacyjnego, przeprowadzanego przez komisję rekrutacyjną wyższej szkoły pedagogicznej lub uniwersytetu. W postępowaniu kwalifikacyjnym komisja rekrutacyjna uwzględniała ogólny wynik ukończenia studiów zawodowych, oceny z egzaminów z zakresu poszczególnych przedmiotów, opinię o pracy zawodowej kandydata, wystawioną przez organ administracji szkolnej oraz wynik rozmowy z kandydatem, przeprowadzonej przez komisję na temat zagadnień objętych programem studiów w WSN, a także na temat pracy zawodowej kandydata¹³¹.

Na studiach magisterskich dla absolwentów WSN wprowadzono następujące kierunki: filologia polska, filologia rosyjska, historia, geografia, biologia, fizyka, chemia, matematyka, pedagogika, wychowanie techniczne. Państwowe wyższe szkoły muzyczne podległe Ministerstwu Kultury i Sztuk wprowadziły studia magisterskie dla absolwentów WSN, którzy ukończyli kierunek wychowania muzycznego. Natomiast absolwenci kierunku wychowania fizycznego WSN mogli uzupełniać swoje kwalifikacje w wyższych szkołach wychowania fizycznego (WSWF, AWF), podległych Głównemu Komitetowi Kultury Fizycznej i Turystyki. Z kolei dla absolwentów WSN, którzy ukończyli studia zawodowe na kierunku wychowania plastycznego, jako głównej specjalności kierunkowej, studia magisterskie zostały uruchomione na Wydziale Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz w wyższych szkołach plastycznych, podległych Ministerstwu Kultury i Sztuki.

Na studia magisterskie z zakresu pedagogiki mieli prawo ubiegać się absolwenci WSN, którzy ukończyli wyższe studia zawodowe o kierunkach obejmujących jako główną specjalność: nauczanie początkowe, wychowanie przedszkolne, opiekę nad dzieckiem, pedagogikę specjalną i pedagogikę pozaszkolną. Podobnie, na studia o kierunku wychowania technicznego przyjmowano absolwentów, którzy ukończyli zajęcia praktyczno-techniczne jako główną specjalność kierunkową.

Studia magisterskie II stopnia dzienne dla absolwentów WSN o kierunku pedagogika powołano w UW w roku akad. 1970/71. W roku akad. 1971/72 studiowało na tym kierunku 75 studentów (I – 54, II – 21)¹³². Tabela 26 ilustruje rozmieszczenie poszczególnych kierunków studiów magisterskich dla absolwentów WSN w roku akad. 1972/73.

Dane tabeli 26 dowodzą, że ciężar odpowiedzialności za dalsze studia absolwentów WSN wzięły na siebie przede wszystkim wyższe szkoły pedago-

¹³⁴ MN-WSN, Podstawowe założenia organizacyjno-programowe studiów magisterskich dla absolwentów WSN, 1971.

¹³³ MN-KN, Rekrutacja na studia magisterskie II stopnia dla absolwentów WSN w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych.

giczne. W 1972 r. jedynie Uniwersytet Warszawski uruchomił studia magisterskie z zakresu pedagogiki, przyjmując 30 osób na pierwszy rok. Nie wielki udział uniwersytetów w dalszym kształceniu absolwentów WSN na studiach dziennych utrzymywał się w latach następnych, co świadczy o daleko

Tabela 26

ROZMIESZCZENIE KIERUNKÓW STUDIÓW MAGISTERSKICH DLA ABSOLWENTÓW WSN
W ROKU AKAD. 1972/73¹⁸⁶

Kierunek studiów magisterskich dziennych dla absolwentów WSN	Szkoła wyższa, która w r. akad. 1972/73 prowadziła studia mgrienne dla absolwentów WSN	Limit miejsc na danym kierunku studiów	Kierunki studiów WSN, absolwenci, którzy mogli być przyjęci na dany kierunek 2-letnich studiów mgr
Filologia polska	WSP w Krakowie	30	Filologia polska
	WSP w Opolu	30	Filologia polska z historią
Filologia rosyjska	WSP w Krakowie	25	Filologia rosyjska
	WSP w Opolu	25	Filologia rosyjska
Matematyka	WSP w Krakowie	25	Matematyka
	WSP w Opolu	25	Matematyka z fizyką
Pedagogika	WSP w Krakowie	30	Nauczanie pocz. z zaj. praktyczno-technicznymi
	UW w Warszawie	30	Nauczanie początkowe z wych. muzycznym
			Nauczanie początkowe z wych. fizycznym
			Nauczanie początkowe z wych. plastycznym
			Nauczanie początkowe z matematyką
Fizyka	WSP w Opolu	30	Fizyka z chemią
Historia	WSP w Krakowie	30	Historia z wych. obyw. obronnym
			Historia z przysp. obywatelskim
Geografia	WSP w Krakowie	20	Geografia z wych. obywatelskim
			Geografia z przysp. obywatelskim
Razem		300	

idącej rezerwie środowisk akademickich wobec forsowanej przez resort dwustopniowej formy kształcenia nauczycieli. Należy także nadmienić, że akceptacja tych studiów przez wyższe szkoły pedagogiczne wynikała z sytuacji przymusowej. W uczelniach tych wstrzymano bowiem rekrutację na studia pięcioletnie magisterskie i w związku z tym powstało realne niebezpieczeń-

¹⁸⁶ MN-WSN, Wytyczne w sprawie rekrutacji absolwentów na 2-letnie studia magisterskieienne na rok szk. 1972/73, 1972.

stwo utraty przez nie z trudem zdobywanej pozycji nauczycielskich uczelni akademickich. Zaaprobowanie dwustopniowości oddalało ową perspektywę i wyróżniało te uczelnie zarówno wśród wyższych szkół nauczycielskich, jak i zjednoczonych z uniwersytetami wyższych studiów nauczycielskich.

Zdecydowanie więcej studiów magisterskich II stopnia w uniwersytetach utworzono w formie studiów zaocznych. W roku akad. 1972/73 w UW powołano studia magisterskie II stopnia zaoczne z zakresu filologii polskiej i pedagogiki, w UG również na tych kierunkach, w UAM na kierunkach historii i pedagogiki. Dla wszystkich kierunków ustalono 30-osobowy limit, który był ściśle przestrzegany¹³⁷.

Tabela 27

LOKALIZACJA STUDIÓW ZAOCZNYCH UZUPEŁNIAJĄCYCH MAGISTERSKICH
DLA ABSOLWENTÓW WSN W UNIWERSYTETACH W R. AKAD. 1973/74 133

Lp.	Kierunek studiów	Uniwersytet						
		Uniw. Gdański	Uniw. Jagielloński	UMCS Lublin	UŁ Łódź	UAM Poznań	UW Warszawa	UWBB Wrocław
1	Filologia polska	×			×		×	×
2	Filologia rosyjska	×		×	×			×
3	Historia	×	×			×		×
4	Pedagogika	×		×	×	×	×	
5	Chemia	×						
6	Pedagogika specjalna — resocjalizacja		×				×	
7	Matematyka				×	×		×
8	Fizyka							×
9	Biologia							×

Studia magisterskie dzienne i zaoczne dla absolwentów WSN na wszystkich kierunkach trwały cztery semestry, czyli dwa lata. Studenci studiów zaocznych, którzy do końca czwartego semestru nie mogli zakończyć przygotowania pracy magisterskiej lub nie zdążyli złożyć egzaminów przewidzianych po czwartym semestrze, mogli odroczyć termin składania tych egzaminów do końca następnego semestru. Rok akademicki na studiach magisterskich dziennych trwał od 1 października i miał organizację analogiczną, jak na jednolitych studiach magisterskich dziennych w uniwersytetach i wyż-

¹³⁷ MN-KN, Rekrutacja na studia magisterskie II stopnia dla absolwentów WSN w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych. Inne dane zawiera *Informator dla kandydatów na studia wyższe* oraz W. Iwanowski, *Oświata, nauczyciele, liczby*, tab. 44.

¹³⁸ Opracowano na podstawie informacji o rekrutacji na studia zaoczne zamieszczonej w „Głosie Nauczycielskim” 1973, nr 20.

szych szkołach pedagogicznych. Na studiach zaocznych rok akademicki trwał od 1 lipca do 30 czerwca następnego roku kalendarzowego i obejmował sesje i zjazdy konsultacyjne przeznaczone na różnego rodzaju zajęcia dydaktyczne.

Jeśli uczelnia prowadząca studia magisterskie zaoczne dla absolwentów WSN nie miała warunków do zorganizowania w ciągu roku szkolnego dłuższych zjazdów konsultacyjnych w okresie planowanych sesji jesiennych, zimowych i wiosennych, mogła je zamienić na siedem zjazdów w odstępach miesięcznych, przeznaczając na każdy zjazd co najmniej trzy dni zajęć dydaktycznych. Zjazdy konsultacyjne były organizowane w ten sposób, aby jeden dzień zajęć dydaktycznych wypadł w dzień świąteczny. Jeżeli egzaminy nie mogły być przeprowadzone w czasie zjazdów konsultacyjnych lub sesji, sesje egzaminacyjne musiały być organizowane w grudniu i maju lub na początku czerwca. Egzaminy po czwartym semestrze i egzamin magisterski dla studentów studiów zaocznych mogły być przeprowadzane w czasie sesji lipcowej zorganizowanej dla studentów pierwszego i trzeciego semestru, a w przypadku indywidualnego przedłużenia studiów, w czasie sesji zimowej zorganizowanej dla studentów drugiego i czwartego semestru¹³⁹.

Plan studiów i programy nauczania obowiązujące na studiach magisterskich dla absolwentów WSN miały zapewnić słuchaczom osiągnięcie poziomu wykształcenia określonego tytułem magistra oraz umożliwić uzyskanie należytego przygotowania metodycznego do nauczania przedmiotu odpowiadającego kierunkowi studiów zarówno w szkole podstawowej jak i średniej. Na metodykę nauczania w szkole średniej przeznaczono około 45 godzin zajęć dydaktycznych na studiach zaocznych i około 60 godzin na studiach dziennych.

Seminarium magisterskie ustalono w wymiarze 2 godzin tygodniowo we wszystkich semestrach (około 110 godzin) na studiach dziennych, zaś na studiach zaocznych w wymiarze około 60 godzin. Warunkiem dopuszczenia studenta do egzaminu magisterskiego było zaliczenie przedmiotów i zdanie z wynikiem co najmniej dostatecznym egzaminów przewidzianych planem studiów, odbycie czterotygodniowej praktyki pedagogicznej ciągłej w szkole średniej przez studentów studiów dziennych oraz uzyskanie co najmniej dostatecznej oceny tej praktyki. Każdy student powinien także przygotować pracę magisterską, uzyskać pozytywną ocenę jej poziomu naukowego i złożyć egzamin magisterski.

Doświadczenie wykazało, że studia magisterskie dla absolwentów WSN, zwłaszcza studia stacjonarne, nie przyjęły się w jednolitych dotychczas organizmach zarówno uniwersytetów, jak i wyższych szkół pedagogicznych. Różne było przygotowanie studentów do podjęcia samodzielnych studiów

¹³⁹ MN—WSN, Plany studiów magisterskich dziennych i zaocznych dla absolwentów WSN, 1972.

w zakresie wąskiej specjalizacji magisterskiej, trudno przebiegał proces ich adaptacji w nowym środowisku, nie wyszła też na korzyść zmiana stylu wymagań kierowanych w stronę kandydatów na magistrów. Stąd też dochodziło do konfliktów zarówno w łonie nowych zespołów studenckich, jak i na linii studenci–nauczyciele akademicy.

KIERUNKI I SPECJALNOŚCI NAUCZYCIELSKIE W UNIWERSYTETACH

W 1970 r. powołany został Komitet Ekspertów do opracowania raportu o stanie oświaty w Polsce oraz do przedstawienia modelu oświaty odpowiadającego perspektywom rozwoju naszego kraju. Nowe zadania dla oświaty i szkolnictwa określiły uchwały VI Zjazdu PZPR¹⁴⁰ i VII Plenum KC PZPR¹⁴¹. VI Zjazd (1971 r.) w dziedzinie oświaty wysunął zadania opracowania nowego modelu systemu oświatowego, który byłby dostosowany do potrzeb rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego i umożliwiał upowszechnienie wykształcenia średniego¹⁴². Uchwała VII Plenum KC PZPR z 1972 r. zobowiązywała resort nauki, szkolnictwa wyższego i techniki do intensyfikacji studiów w szkołach wyższych i do osiągnięcia na tej drodze skrócenia czasu studiów magisterskich. Przyczynić się to miało do wcześniejszego podejmowania pracy zawodowej przez absolwentów tych studiów. Z tych powodów musiało ulec zmianie kształcenie nauczycieli.

W 1973 r. opublikowany został „Raport o stanie oświaty w PRL”. Formułował on zadania w dziedzinie kształcenia nauczycieli w sposób następujący:

Podstawowym [...] warunkiem rozpoczęcia prac nad modernizacją systemu oświaty w Polsce jest odpowiednio przygotowanie kadry nauczającej do realizacji nowych zadań. Mogą ją zapewnić tylko wyższe studia na poziomie akademickim, to jest takie, jakie obowiązują lekarzy, prawników czy inżynierów. W związku z tym system oświaty musi rozwiązać dwa zagadnienia:

a) stworzyć system kształcenia kadr nauczycielskich dla zmodernizowanego szkolnictwa,

b) dokształcić kadry nauczycieli obecnie pracujących, zwłaszcza tych poniżej czterdziestego roku życia, którzy będą jeszcze przez znaczny okres pracowali w zreformowanym systemie szkolnym [...].

Nowy system kształcenia nauczycieli powinien składać się z dwóch członów:

1) wykształcenie wyższe akademickie dla wszystkich nauczycieli od przedszkoli do szkół wyższych,

2) system kształcenia podyplomowego, skupiający i racjonalizujący obecne zróżnicowane formy dokształcania i doskonalenia zawodowego¹⁴³.

¹⁴⁰ VI Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 6—11 grudnia 1971. Podstawowe materiały i dokumenty, Warszawa 1972.

¹⁴¹ VII Plenum KC PZPR 27—28 listopada 1972. Podstawowe dokumenty i materiały, Warszawa 1973.

¹⁴² VI Zjazd PZPR, s. 270.

¹⁴³ Raport o stanie oświaty w PRL, Warszawa 1973, s. 277—278.

„Raport” stał się przedmiotem szerokiej dyskusji na temat aktualnych i perspektywicznych zadań oświaty w Polsce. Ogólnospołeczna dyskusja nad stanem oświaty znalazła swój wyraz w uchwale sejmowej z dnia 13 października 1973 r. w sprawie systemu edukacji narodowej, ustalającej wytyczne rozwoju oświaty odpowiadające wymogom rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego¹⁴⁴. Powołane w marcu 1972 r. Ministerstwo Oświaty i Wychowania, opierając się na uchwale sejmowej, ogłosiło w 1973 r. „program stopniowego upowszechniania wykształcenia średniego i reformy systemu edukacji narodowej”.

Perspektywa upowszechnienia szkoły średniej zmusiła władze oświatowe do najlepszego kształcenia przyszłych nauczycieli, wyposażenia ich w wiedzę psychologiczną i pedagogiczną już od pierwszego roku studiów. Uznając wysoką rangę stanu nauczycielskiego oraz doniosłą rolę nauczania i wychowania młodego pokolenia dla narodu i państwa socjalistycznego, Sejm PRL w dniu 27 kwietnia 1972 r. uchwalił ustawę, nazwaną „Kartą praw i obowiązków nauczyciela”. Art. 9 ust. 1 „Ustawy” postanawiał, że na stanowisko nauczyciela mogła być powołana osoba, która posiadała odpowiednie, określone w ustawie kwalifikacje naukowe, pedagogiczne lub odpowiednią praktykę zawodową, kwalifikacje ideowe i moralne, posiadała odpowiednie warunki zdrowotne. Na stanowisko nauczyciela lub wychowawcy mogła być powołana osoba, która ukończyła studia w szkole wyższej kształcącej nauczycieli albo ukończyła studia w innej szkole wyższej i posiadała przygotowanie pedagogiczne uzyskane podczas studiów lub na kursie¹⁴⁵. A więc „Ustawa” zwiększała wymagania szczególnie w zakresie kwalifikacji naukowych, uzależniając powołanie na stanowisko nauczyciela lub wychowawcy od ukończenia pełnych studiów wyższych. Wyjątek stanowili nauczyciele zawodu i nauczyciele przedszkoli.

Analiza kadry nauczycielskiej dokonana przez władze oświatowe na początku lat siedemdziesiątych pozwoliła stwierdzić, że w szkołach zadania dydaktyczne i wychowawcze realizowali głównie nauczyciele z ukończonym studium nauczycielskim i liceum pedagogicznym. W szkołach i placówkach opiekuńczo-wychowawczych resortu oświaty w dniu 1 października 1971 r., na ogólną liczbę 336,6 tys. nauczycieli pełnozatrudnionych, wykształcenie wyższe posiadało 58 tys., tj. 17,2%, na poziomie studium nauczycielskiego było 188 tys., tj. 55,8%, średnie pedagogiczne posiadało 86 tys., tj. 25,6%, zaś bez średniego pedagogicznego było 4,6 tys., tj. 1,4%¹⁴⁶.

W 1973 r., na ogólną liczbę 380 441 zatrudnionych nauczycieli, wykształcenie wyższe magisterskie posiadało 64 855 nauczycieli, wyższe zawodowe 19 648 (razem 84 503, czyli 22,2%), policealne 186 633 (w tym policealne pedagogiczne 185 146), tj. 49,1%, średnie 98 534 (w tym średnie pedago-

¹⁴⁴ Mon. Pol., 1973, nr 44.

¹⁴⁵ J. B u c z k o w s k i, op. cit., s. 70.

¹⁴⁶ Por. art. Zacząć od kształcenia nauczycieli (w:) „Głos Nauczycielski” 1972, nr 16.

giczne 82 425), tj. 28,7%, zasadnicze zawodowe 4 024, inne 3 156 (dla 3 591 brak danych)¹⁴⁷. Należy odnotować fakt posiadania przez szkoły zawodowe najwyższego odsetka nauczycieli z wyższym wykształceniem.

Według spisu kadrowego na dzień 15 października 1975 r., na ogólną liczbę 378 582 nauczycieli pełnozatrudnionych, wykształcenie wyższe (magisterskie i zawodowe) posiadało już 28,7% nauczycieli, SN – 47,3% nauczycieli, średnie (zawodowe, ogólne i pedagogiczne) – 24% nauczycieli¹⁴⁸.

Opierając się na dokonanej analizie liczbowej stanu i potrzeb kadrowych szkolnictwa, biorąc pod uwagę możliwości wyższych uczelni oraz aktualne i perspektywiczne zadania systemu oświatowego – Ministerstwo Oświaty i Wychowania oraz Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki postanowiły przeprowadzić reformę kształcenia, doskonalenia i doksztalcania nauczycieli. W tym celu odbyło się w Krakowie w dniu 15 stycznia 1973 r. wspólne posiedzenie kolegiów obu resortów, na którym zapadły odpowiednie decyzje, które umożliwiły utworzenie jednolitego pod względem organizacyjnym i programowym systemu kształcenia, doksztalcania i doskonalenia nauczycieli, odpowiadającego potrzebom współczesnej i przyszłej szkoły:

Kształcenie nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i wychowawców dla wszystkich szczebli szkolnictwa odbywać się będzie w systemie jednolitych, 4-letnich, jednokierunkowych studiów magisterskich, prowadzonych głównie w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych, a także w wyższych szkołach artystycznych i wyższych szkołach wychowania fizycznego, natomiast nauczycieli przedmiotów zawodowych — w wyższych szkołach technicznych, ekonomicznych, akademiach rolnych, akademiach medycznych¹⁴⁹.

Kształcenie nauczycieli na poziomie magisterskim dla szkolnictwa specjalnego odbywać się miało w uniwersytetach i wyższych szkołach pedagogicznych oraz w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej.

Ważną też rolę trzeba przypisać przyjętej 13 października 1973 r. przez Sejm PRL „Uchwale w sprawie edukacji narodowej”. Uchwała Sejmu PRL zakładała zmiany modelu, struktury i zakresu kształcenia w szkołach wyższych, w tym nauczycieli: „Kształcenie przyszłych nauczycieli i wychowawców odbywać się będzie w systemie studiów magisterskich”.

Zlikwidowany został podział na kształcenie nauczycieli szkół podstawowych i średnich. Wszyscy nauczyciele uzyskiwać mieli jednakowe pod względem poziomu wykształcenie i kwalifikacje do nauczania zarówno w szkołach podstawowych, jak i średnich. Kandydaci do zawodu nauczycielskiego

¹⁴⁷ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1973/74, s. 45.

¹⁴⁸ J. Górski, *Kształcenie i doksztalcanie nauczycieli w szkołach wyższych*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1977, nr 4, s. 40.

¹⁴⁹ J. Buczkowski, op. cit., s. 81—82. Kształceniem nauczycieli od 1973 r. zajmowało się 57 uczelni, w tym: 12 WSP, 9 uniwersytetów z 2 filiami, 8 wyższych szkół technicznych, 7 akademii rolniczych, 6 akademii i wyższych szkół wychowania fizycznego z 2 filiami, 9 wyższych szkół artystycznych i 2 akademie ekonomiczne.

otrzymywać mieli pełne wykształcenie akademickie, zakończone dyplomem magisterskim. Różnice w formach kształcenia nauczycieli wiązały się ze zróżnicowaniem zajęć przedmiotowych w szkołach i placówkach wychowawczych.

Zrezygnowano z wielotorowości kształcenia wyższego i od roku akademickiego 1973/74 wprowadzono wyłącznie jednolite, jednokierunkowe w zakresie specjalności przedmiotowej studia magisterskie, zarówno w systemie studiów dziennych, jak i dla pracujących. W 1973 r., po przesunięciu szkolenia wojskowego na okres podyplomowy, skrócono czas trwania studiów od pół roku do roku. Tym sposobem studia magisterskie w uniwersytetach skrócono do lat czterech lub czterech i pół.

Zmiany wprowadzone w 1973 r. wyznaczyły określone zadania w kształceniu nauczycieli uniwersytetom. Od tego roku kształciły one na czteroletnich studiach nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, nauczycieli szkół specjalnych, nauczycieli przedszkoli, nauczania początkowego, zajęć praktyczno-technicznych, specjalistów w zakresie pedagogiki opiekuńczej, pracy kulturalno-oświatowej, pedagogiki szkolnej, pedagogiki specjalnej. Kształcenie nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i wychowawców odbywało się na kierunkach lub specjalnościach nauczycielskich. W 1973 r. kierunkami i specjalnościami nauczycielskimi magisterskimi w uniwersytetach były: filologie – polska, rosyjska, angielska, germańska, klasyczna, romańska, białoruska, ukraińska, historia, bibliotekoznawstwo, pedagogika, geografia, biologia, fizyka, chemia, matematyka. Utrzymano przez okres najbliższych dwóch lat kształcenie nauczycieli i wychowawców w zakresie zajęć praktyczno-technicznych¹⁵⁰, wychowania muzycznego, wychowania plastycznego, pedagogiki przedszkolnej na poziomie wyższych studiów zawodowych¹⁵¹. Na reaktywowanym z początkiem roku akad. 1973/74 kierunku pedagogiki wprowadzono trzy specjalności kierunkowe: pedagogikę szkolną (dla pedagogów szkolnych), pedagogikę opiekuńczą (dla wychowawców placówek opiekuńczo-wychowawczych), pedagogikę w zakresie pracy kulturalno-oświatowej (dla pracowników pedagogicznych placówek kulturalno-oświatowych). Na kierunku pedagogiki specjalnej mieli być kształceni nauczyciele i wychowawcy szkół specjalnych i innych placówek opiekuńczo-wychowawczych, specjalnych dla umysłowo upośledzonych, głuchych i niedo słyszających, niewidomych i niedorozwiniętych, przewlekłe chorych i kalekich, społecznie niedostosowanych, a więc w zakresie rewalidacji i resocjalizacji.

¹⁵⁰ W UG rekrutowano na ten kierunek do roku akad. 1975/76 włącznie.

¹⁵¹ Podstawowe założenia zmian organizacyjno-programowych w uniwersytetach, wyższych szkołach pedagogicznych i wyższych szkołach nauczycielskich w związku z reformą kształcenia i dokształcania nauczycieli przewidywały rekrutację na studia zawodowe: dzienne na kierunkach: zajęcia praktyczno-techniczne, wychowanie muzyczne, pedagogika przedszkolna. Rekrutowano na: wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne, zajęcia praktyczno-techniczne. Rocznik statystyczny szkolnictwa 1973/74, s. 194–195.

Tabela 28
 LOKALIZACJA JEDNOLITYCH STUDIÓW MAGISTERSKICH O KIERUNKACH I SPECJALIZACJACH NAUCZYCIELSKICH ORAZ ZAWODOWYCH STUDIÓW
 O PROGRAMIE WSN W UNIWERSYTETACH W ROKU AKAD. 1974/75 158

Lp.	Uniwersytety		Uniw. Gdąski	Uniw. Śląski	Uniw. Śląski Filia Cieszyń	U Krków	UMCS Lublin	UR Łódź	UAM Poznań	UMK Toruń	UW War. szawa	UW War. szawa Filia Bia-	tystok	UWBB Wrocław
	Kierunek studiów													
1	Filologia polska		X	X		X	X	X	X ^a	X	X	X	X	X
2	Filologia rosyjska													
3	Filologia angielska		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
4	Filologia germańska		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
5	Filologia romańska		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
6	Filologia klasyczna		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
7	Filologia białoruska													
8	Bibliotekoznawstwo		X			X	X	X	X		X	X	X	X
9	Historia			X										
10	Nauki polityczne													
11	Filozofia		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
12	Pedagogika szkolna		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
13	Pedagogika opiekuńcza			X		X	X	X	X		X	X	X	X
14	Ped. w zakr. pracy kult.-oświat.													
15	Pedagogika specj. — rewalid.		X											
16	Pedagogika specj. — resocj.			X										
17	Matematyka		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
18	Fizyka		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
19	Chemia		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
20	Biologia		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
21	Geografia		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X
22	Wychowanie plastyczne													
23	Wychowanie muzyczne			X										
24	Wychowanie techniczne			X										
25	Zajęcia prakt.-techn.		X ^b											
Razem			12	15	4	16	17	15	18	12	20	9	19	

^a W UAM Poznań nazwa „Bibliotekoznawstwo” i informacja naukowa

^b Studia zawodowe z wychowania muzycznego i zajęć prakt.-techn.

Ustanowione w 1973 r. kierunki i specjalności nauczycielskie w uniwersytetach nie były stałe, w następnych latach niektóre uległy likwidacji, a doszły nowe (zob. tabela 28).

W następnym roku akademickim (1975/76) wśród nauczycielskich kierunków i specjalności nie występowały: bibliotekoznawstwo, filozofia i pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej. Nowym kierunkiem studiów stała się natomiast pedagogika w zakresie wychowania przedszkolnego, na którą rekrutowano w Uniwersytecie Śląskim, Uniwersytecie Warszawskim i jego Filii w Białymstoku. Zaszły zmiany w obrębie kierunków studiów w poszczególnych uniwersytetach. W Uniwersytecie Gdańskim rozpoczęto rekrutację na filologię angielską, w Uniwersytecie Śląskim na pedagogikę opiekuńczą (zaprzeszono rekrutacji w filii w Cieszynie), w Uniwersytecie Jagiellońskim na pedagogikę specjalną ze specjalizacją w resocjalizacji, w UMCS w Lublinie na filologię germańską, w Uniwersytecie Łódzkim na pedagogikę opiekuńczą i na studia magisterskie, a nie zawodowe, wychowania muzycznego i technicznego, w UAM w Poznaniu na nauki polityczne i wychowanie muzyczne. Nie rekrutowano na pedagogikę specjalną ze specjalizacją w resocjalizacji w Uniwersytecie Warszawskim¹⁵³.

Wyróżniającym faktem w zreformowanym systemie kształcenia nauczycieli były na początku stosunkowo wysokie limity przyjęć na wiele kierunków studiów. Na przykład w Uniwersytecie Jagiellońskim limity te przedstawiały się następująco: filologia polska – 90, filologia rosyjska – 60, filologia angielska – 50, filologia germańska – 50, historia – 160, pedagogika opiekuńcza – 30, pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej – 20, matematyka – 60, fizyka – 100, chemia – 50, biologia – 60, geografia – 60¹⁵⁴.

Wyodrębnienie kierunków i specjalizacji nauczycielskich w uniwersytetach i prowadzenie specjalizacji nauczycielskich już od pierwszego roku studiów zamiast specjalizacji nauczycielskiej na latach wyższych umożliwiło przygotowanie odpowiednich planów i programów studiów dla kierunków i specjalizacji nauczycielskich, właściwe zorganizowanie praktyk pedagogicznych, przeprowadzenie właściwej rekrutacji. Plany i programy miały być tak opracowane, by studenci mogli: dobrze opanować wiedzę kierunkową

¹⁵² *Informator dla kandydatów na studia dzienne w szkołach wyższych na rok szkolny 1974/75*, Warszawa 1974.

¹⁵³ *Informator dla kandydatów na studia dzienne w szkołach wyższych na rok szkolny 1975/76*, Warszawa 1975.

¹⁵⁴ Na I rok zreformowanych studiów dziennych o kierunkach i specjalnościach nauczycielskich w szkołach wyższych zostało przyjętych: w 1973 r. — 16 072 osoby, w 1974 r. — 19 130 osób, w 1975 r. — 20 818 osób. W 1976 r. przyjęto już tylko 15 406 osób, a to z powodu wstrzymania przyjęć na I rok studiów dziennych II stopnia, zmniejszenia zapotrzebowania na absolwentów niektórych kierunków studiów uniwersyteckich i pedagogicznych. J. G ó r s k i, op. cit., s. 34.

i pedagogiczną, kształtować umiejętności nauczycielskie, zdobyć niezbędne dla przyszłej pracy nauczycielskiej postawy społeczno-polityczne oraz zawodowe.

Plan studiów na kierunkach i specjalnościach nauczycielskich składał się z kilku bloków:

- a) przedmiotów społeczno-politycznych i logiki,
- b) przedmiotów dodatkowych,
- c) przedmiotów kierunkowych,
- d) przedmiotów pedagogiczno-psychologicznych,
- e) metodyki nauczania,
- f) praktyki pedagogicznej.

W omawianym planie studiów dokonano zmiany proporcji między wykładami a ćwiczeniami i seminariami na korzyść dwóch ostatnich form zajęć. Wskazuje to wyraźnie na położenie większego nacisku w procesie nauczania na tych kierunkach na samodzielną pracę studenta, ukierunkowanie zajęć samokształceniowych. Wykłady straciły tradycyjny kursowy charakter. Ogólny wymiar godzin zajęć dydaktycznych na kierunkach humanistycznych wynosił od 2 600 do 3 000 godzin, a na kierunkach matematyczno-przyrodniczo-technicznych od 3 000 do 3 600 godzin. Na przedmioty kierunkowe na kierunkach humanistycznych przeznaczono od 1 490 do 1 890 godzin zajęć dydaktycznych, na kierunkach matematyczno-przyrodniczo-technicznych od 1 890 do 2 490 godzin zajęć dydaktycznych. Uprzywilejowane miejsce zajmowało kształcenie specjalistyczne, kierunkowe – nawet do ponad 70% ogólnego budżetu czasu. Blok przedmiotów społeczno-politycznych obejmował 360 godzin, przedmiotów dodatkowych, ale obowiązkowych: języki obce – 210 godzin, wychowanie fizyczne – 2 godziny w tygodniu, przygotowanie obronne – V i VI semestr 6 godzin w tygodniu, informacja naukowa 12 godzin, przygotowanie bibliotekarskie – 2 godziny na I roku.

W grupie przedmiotów pedagogicznych znajdowały się: psychologia, pedagogika (w tym dydaktyka, teoria i metodyka wychowania, historia wychowania), higiena szkolna, metodyka nauczania przedmiotu kierunkowego, techniczne środki nauczania. Na kształcenie pedagogiczne przyszłego nauczyciela wypadało 450 godzin, tj. 12–14% ogólnego budżetu czasu studiów.

Do zajęć przewidzianych w planie studiów na specjalnościach nauczycielskich wchodziła też praktyka pedagogiczna. Student w trakcie studiów odbywał (w zasadzie na wszystkich kierunkach i specjalnościach nauczycielskich) następujące praktyki pedagogiczne:

- 1) wakacyjną praktykę wychowawczą (obozową lub kolonijną) – jeden turnus kolonijno-obozowy w zasadzie po II semestrze,
- 2) praktykę dwutygodniową w szkole – w drugiej połowie września – przed rozpoczęciem III, V i VII semestru,
- 3) praktykę szkolną 4-tygodniową w VIII semestrze.

Oprócz tych poszczególne wydziały lub kierunki studiów organizowały dodatkowe praktyki.

Po odliczeniu tygodni przeznaczonych na studenckie praktyki ciągle, liczba tygodni zajęć dydaktycznych w semestrze od I do VII winna wynosić po 15 tygodni, a w semestrze VIII co najmniej 11 tygodni.

Pozytywnymi cechami wprowadzonego modelu kształcenia nauczycieli były:

1) rozłożenie procesu dydaktycznego kształcenia nauczycieli na cały okres studiów. Wpływa to na pozytywną realizację procesu wychowawczego, pogłębienie motywacji wyboru zawodu oraz praktycznych i emocjonalnych z nim związków,

2) poprawne następstwo przedmiotów pedagogicznych,

3) zagwarantowanie niezbędnego minimum dla praktycznego przygotowania studentów do pracy nauczycielskiej,

4) uzyskanie przez przedmioty kierunkowe rangi dominującej w całości programu. Stanowiło to praktyczny wyraz przebytej ewolucji w kształceniu nauczycieli.

Negatywne zjawiska w pedagogicznym kształceniu nauczycieli dotyczyły programów nauczania przedmiotów pedagogicznych i to zarówno psychologii, pedagogiki, metodyki nauczania przedmiotu kierunkowego, a także koncepcji praktyk pedagogicznych, dla których nie opracowano ramowych programów. Programy nie zostały skorelowane treściowo i skoordynowane zadaniowo. Program pedagogiki obejmował fragmenty podstawowe trzech dyscyplin nauk pedagogicznych: pedagogiki ogólnej, teorii wychowania i teorii nauczania. Ten układ nie ułatwiał strukturalnego zdobywania wiedzy pedagogicznej przez studentów¹⁵⁵.

Po 1961 r., w okresie wprowadzania ośmioletniej szkoły podstawowej, rozbudowane zostały studia zaoczne, wieczorowe i eksternistyczne na poziomie studium nauczycielskiego, mniej na poziomie wyższym. Wynikało z tego, że posiadanie wykształcenia wyższego dla nauczycieli szkół podstawowych nie było obowiązkowe, a w szkolnictwie średnim niewiele ponad 15% nauczycieli nie posiadało jeszcze pełnego wykształcenia wyższego. Inaczej te problemy rozstrząsano podczas dyskusji, a potem po wprowadzeniu uchwałą Sejmu PRL z 13 października 1973 r. obowiązkowej szkoły 10-letniej. Próba upowszechnienia szkoły 10-letniej oraz podnoszenie poziomu dydaktyczno-wychowawczego w szkołach wymagały wysoko kwalifikowanych, nowocześnie

¹⁵⁵ Wstępną ocenę nowego systemu kształcenia nauczycieli zaprezentował S. Stomkiewicz w referacie wygłoszonym w dniu 2 III 1977 r. na konferencji naukowej na temat kształcenia i doksztalcenia nauczycieli. Referat pt. *Problemy pedagogicznego kształcenia i doksztalcenia nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących* drukowany w „Kwartalniku Pedagogicznym” 1977, nr 4, s. 97—102. Pełniejszą ocenę przedstawił S. Stomkiewicz w artykule: *System kształcenia nauczycieli w uniwersytetach*, „Ruch Pedagogiczny” 1980, nr 6, s. 709—710.

przygotowanych kadr nauczycielskich. To z kolei wymagało wydatnego podniesienia wiedzy i kwalifikacji czynnych nauczycieli i wychowawców. Uchwała Sejmiku PRL z 13 października 1973 r. postanowiła w tej kwestii: „Czynni nauczyciele nie posiadający ukończonych studiów wyższych mają możliwość w ciągu 10–12 lat uzupełnienia swego wykształcenia w systemie zorganizowanego szkolnictwa wyższego dla pracujących”¹⁵⁶. Problemy te ujęte zostały w „Karcie praw i obowiązków nauczyciela”:

Nauczyciele obowiązani są do stałego pogłębiania i aktualizowania wiedzy naukowej i dydaktycznej oraz stałego doskonalenia swych umiejętności dydaktycznych i wychowawczych.

Przedstawione koncepcje, zasady i formy kształcenia, dokształcania i doskonalenia nauczycieli przyjęte zostały na wspólnym kolegium resortów: oświaty i nauki w dniu 15 stycznia 1973 r. W dokumencie z tej narady sformułowano:

Podniesienie poziomu i wyników pracy szkół oraz placówek oświatowo-wychowawczych wymaga znacznego przyspieszenia procesu dokształcania czynnych nauczycieli w ramach jednolitych, zaocznych studiów magisterskich. Przyjęcie na studia zaoczne następować będzie w oparciu o skierowanie przez kuratorium okręgu szkolnego [...]. Zmiany w systemie kształcenia, dokształcania i doskonalenia, jak również rekrutacja kandydatów na nauczycieli oraz pracujących nauczycieli na jednolite 4-letnie studia magisterskie odbywać się będą począwszy od roku akademickiego 1973/74¹⁵⁷.

W styczniu 1973 r. postanowiono, że dokształcanie czynnych nauczycieli odbywać się będzie na poziomie akademickim, nauczyciele uzyskiwać będą pełne wykształcenie akademickie, zakończone dyplomem magisterskim. Studia dla czynnych nauczycieli stały się jednokierunkowe, w zakresie jednej specjalności przedmiotowej. Otrzymały jednolitą strukturę organizacyjną i programową. Nauczyciele przyjmowani byli na 4-letnie studia magisterskie bez egzaminów wstępnych – na podstawie skierowań wydawanych przez kuratoria okręgów szkolnych. Dla studentów studiów zaocznych dostępne były wszystkie kierunki nauczycielskie, jakie prowadziły uniwersytety na studiach dziennych.

Zasady rekrutacji, warunki i tryb kwalifikowania nauczycieli na studia dla pracujących w szkołach wyższych określa Zarządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 21 kwietnia 1973 roku¹⁵⁸. Zarządzenie to postanawiało, że obowiązkiem dokształcania w zakresie studiów magisterskich zostają objęci nauczyciele – mężczyźni w wieku do 40 lat życia i nauczycielki w wieku do 35 roku życia. Nauczyciele i nauczycielki starsi wiekiem mogą odbywać studia magisterskie na zasadzie dobrowolności. Podstawą przyjęcia na magisterskie studia dla

¹⁵⁶ Mon. Pol., 1973, nr 44.

¹⁵⁷ J. Buczkowski, op. cit., s. 82.

¹⁵⁸ Dz. Urz. Min. Ośw. i Wych., 1973, nr 8, poz. 62. Powtórzone zostały ustalenia podjęte na naradzie krakowskiej w dniu 15 I 1973 r.

pracujących (zaoczne, wieczorowe, eksternistyczne) było skierowanie wydane przez kuratorium okręgu szkolnego, niezależnie od szczebla podporządkowania szkoły, w której nauczyciel pracował¹⁵⁹. Nauczyciele mieli być przyjmowani bez egzaminu wstępnego. Limit miejsc na studia dla pracujących w uniwersytetach i innych szkołach wyższych wyznaczało Ministerstwo Oświaty i Wychowania po uzgodnieniu z Ministrem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Nauczycieli objętych doksztalcaniem w szkołach wyższych na studiach dla pracujących nie obowiązywały w czasie odbywania tych studiów inne formy doksztalcania i doskonalenia zawodowego.

Osiągnięcie pełnego wykształcenia wyższego dotyczyło przede wszystkim nauczycieli z ukończonym liceum pedagogicznym i studium nauczycielskim. Odnosiło się to do nauczycieli szkół podstawowych i średnich. Podjęcie studiów przez tych nauczycieli zostało postawione wobec nich jako zadanie obligatoryjne. W 1973 r. skierowano na studia zaoczne 23 640 nauczycieli; w 1974 r. – 23 060; w 1975 – 21 380 i w roku 1976 – 11 060¹⁶⁰. Wysokie liczby skierowanych na studia w pierwszych trzech latach wynikały z wysokich limitów przyjęć na poszczególne kierunki studiów, które obowiązywały po uruchomieniu nowego systemu kształcenia nauczycieli.

W roku akademickim 1973/74 uruchomiono w uniwersytetach 4-letnie jednolite studia magisterskie zaoczne na tych kierunkach i specjalnościach nauczycielskich, które prowadzone były na studiach magisterskich dziennych. Były to filologie: polska, rosyjska, angielska, germańska, białoruska, bibliotekoznawstwo, historia, pedagogika, matematyka, fizyka, chemia, biologia, geografia, wychowanie techniczne. Na kierunku pedagogika istniały następujące specjalizacje: pedagogika szkolna, pedagogika opiekuńcza, pedagogika w zakresie pracy kulturalno-oświatowej, pedagogika przedszkolna, pedagogika przedszkolna z nauczaniem początkowym, nauczanie początkowe. Pedagogika specjalna obejmowała dwie specjalizacje: rewalidację i resocjalizację. Na I rok zawodowych studiów zaocznych nadal rekrutowano na następujące kierunki: pedagogikę przedszkolną, wychowanie plastyczne, wychowanie muzyczne i zajęcia praktyczno-techniczne¹⁶¹. W roku akad. 1975/76 rekrutowano jeszcze na zajęcia praktyczno-techniczne, pozostałe kierunki studiów zawodowych wygasły¹⁶².

W roku szkolnym poprzedzającym rozpoczęcie pełnych zaocznych studiów magisterskich przez wytypowaną grupę nauczycieli pracujących odbywali oni roczny kurs przygotowawczy, organizowany przez oddziały terenowe

¹⁵⁹ Na studia nie można było kierować powyżej 30% nauczycieli danej placówki oświatowej.

¹⁶⁰ J. Wołczyk, *Koncepcja kształcenia, doksztalcania i doskonalenia ustawicznego nauczycieli na tle potrzeb społeczno-oświatowych*, Warszawa 1977, s. 21.

¹⁶¹ Rocznik statystyczny szkolnictwa 1973/74, s. 194–195; „Głos Nauczycielski” 1973, nr 20.

¹⁶² Rocznik statystyczny szkolnictwa 1975/76, s. 175.

Instytutu Kształcenia Nauczycieli. Kursami przygotowawczymi obejmowano zwłaszcza tych nauczycieli, którzy podejmowali studia z zakresu nauk matematyczno-fizycznych i filologii obcych.

Studia wieczorowe prowadzone były trybem trzydniowych zajęć popołudniowo-wieczorowych w każdym tygodniu. Resorty oświaty i wychowania oraz nauki, szkolnictwa wyższego i techniki ustaliły, że ogólna liczba zajęć dydaktycznych w ciągu roku akademickiego na studiach wieczorowych, prowadzonych trzy razy w tygodniu po 5 godzin dziennie, może wynosić do 450 godzin. Od 1 października 1973 r. np. w Uniwersytecie Jagiellońskim zorganizowano studia wieczorowe dla nauczycieli na następujących kierunkach: historii, filologii polskiej, filologii rosyjskiej, chemii, biologii.

W roku akad. 1976/77, a więc w tym czasie, kiedy istniały cztery roczniki studentów kształconych w zreformowanym systemie na kierunkach i specjalnościach nauczycielskich w szkołach wyższych kształciło się około 129 640 osób, w tym: około 63 640 na studiach dziennych oraz około 65 000 na studiach dla pracujących. W tej liczbie na studiach dziennych i dla pracujących uniwersytety kształciły około 64 220 osób, tj. 49,5% ogółu studentów, WSP – 48 240 osób, tj. 37,2%, wyższe szkoły i akademie wychowania fizycznego około 8 000 osób, tj. 6,2%, pozostałe uczelnie 7,1%¹⁶³.

Raz jeszcze należy podkreślić, że studia dla pracujących należą nadal do trudnych, a trudności te wynikają z wielu istotnych przyczyn¹⁶⁴. W pierwszym rzędzie trzeba uwzględnić plany studiów. Studenci studiów zaocznych mają bardzo mało godzin dydaktycznych. Ilość tych godzin na sesjach konsultacyjnych i zjazdach lipcowych na przestrzeni czterech lat studiów zaocznych nie może przekraczać 860¹⁶⁵ w stosunku do 2 839 godzin zajęć dydaktycznych na czteroletnich studiach dziennych¹⁶⁶. Około 1/3 czasu w trakcie studiów dziennych zajmowały przedmioty ogólnohumanistyczne, ideowo-polityczne, lektoraty języków obcych, metodyka nauczania przedmiotu głównego oraz elementy psychologii i pedagogiki. Pozostałe około 2/3 czasu przeznaczono na studiowanie dyscyplin podstawowych. Takie same proporcje obowiązują i na studiach zaocznych. W ujęciu godzinowym wygląda to następująco: student studiów dziennych zdobywa w uczelni kwali-

¹⁶³ J. Górski, op. cit., s. 35.

¹⁶⁴ K. Borzęcki, K. Szmalc, *Odpad i odsiew nauczycieli na studiach zaocznych*, „Nauczyciel i Wychowanie” 1978, nr 4, s. 69–87. Sprawność kształcenia na studiach dla pracujących w uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych w pierwszych trzech latach wynosiła: na jednolitych studiach magisterskich: I rok — 79,3%, II rok — 88,2%, III rok — 93,2%; na uzupełniających studiach mgr II stopnia: I rok — 88,0%, II rok — 95,2%. J. Górski, op. cit., s. 35.

¹⁶⁵ Plany studiów obejmowały od 800 do 1 350 godzin.

¹⁶⁶ K. Dobrzyński, *Pierwszy rok doświadczeń akademickiego kształcenia nauczycieli*, „Życie Szkoły Wyższej” 1974, nr 11, s. 7. Autor zwraca uwagę, że w sprawie tych proporcji istniało zobowiązujące porozumienie między Ministrem Oświaty i Wychowania i Ministrem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

fikacje zawodowe w czasie około 1 895 godzin dydaktycznych, student studiujący zaocznie te same kwalifikacje musi zdobyć w około 575 godzinach dydaktycznych¹⁶⁷. Plany studiów uniemożliwiają realizację powszechnego żądania, aby studia zaoczne były identyczne i jednoznaczne z dziennymi studiami magisterskimi przeznaczonymi dla osób uzyskujących maturę bezpośrednio przed ich rozpoczęciem, zobowiązanych do poświęcenia całego swojego czasu na zdobywanie wiedzy. Z uwagi na fakt, że studia podejmują czynni nauczyciele, za wiele godzin w planach studiów przeznaczonych zostało na zajęcia z metodyki (nie ma praktyki, aby sprawdzić teorię). Przykładowy był chyba plan studiów i przedmiotów na poszczególnych latach studiów. Studenci I roku nie odbywali w uniwersytetach zajęć z przedmiotów społeczno-politycznych i z wybranych zagadnień z psychologii i pedagogiki. Wykłady z tych przedmiotów nadawane były w audycjach radiowych i telewizyjnych w ramach NURT-u. W początkowym okresie brak było programów nauczania. Nauczyciele akademicki często prowadzili zajęcia „na wycucie”. Funkcjonujący system dydaktyczny wpływał m.in. na niepowodzenia w studiach¹⁶⁸.

Nie bez znaczenia był i status studenta studiów zaocznych. W myśl przepisów i regulaminu był on pełnoprawnym studentem, faktycznie miał okazjonalny kontakt z nauczycielami akademickimi, biblioteką uczelnianą, laboratorium, pracownią przedmiotową bądź metodyczną.

Trzecia grupa trudności wpływała z działalności zawodowej, społeczno-organizacyjnej i rodzinnej, które wypełniały dzień studentowi studiów zaocznych, pozostawiając niewiele czasu na studiowanie i samokształcenie; student studiów zaocznych miał sporo kłopotów z uzyskaniem w miejscu zamieszkania podręczników, skryptów, literatury obowiązkowej i uzupełniającej, informatorów, encyklopedii, słowników.

¹⁶⁷ Są to porównania w zakresie maksymalnych ilości godzin, a nie występujących w konkretnych planach studiów. Przedmioty kierunkowe zajmowały od 75% do 82% ogólnego budżetu czasu studiów.

¹⁶⁸ A. Kotusiewicz, H. Kwiatkowska, *Dydaktyczne uwarunkowania niepowodzeń w studiach nauczycieli czynnych zawodowo w świetle badań empirycznych*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1977, nr 4, s. 103—114. Autorki przeprowadziły te badania na nauczycielach studiujących w UW w roku akad. 1975/76 na kierunkach: historia, matematyka, pedagogika, filologia polska, filologia rosyjska, pedagogika specjalna — resocjalizacja.